

Vergaderjaar 1990-1991

21 565

Aanvulling van het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering met voorzieningen ten behoeve van de bestrijding van heling

Nr. 8

NOTA NAAR AANLEIDING VAN HET EINDVERSLAG

Ontvangen 21 januari 1991

De leden van de C.D.A.-fractie vroegen tot welke conclusies de bestuurlijke preventie-experimenten ter bestrijding van heling hebben geleid. Voorts vroegen zij hoe aan de aanbeveling uit het beleidsplan helingbestrijding van september 1987 (Tweede Kamer, 1986-1987, 18 995, nr. 32) met betrekking tot het beleid ten aanzien van zwarte markten en tweedehands automarkten gevolg wordt gegeven.

De meeste van de bestuurlijke preventie-experimenten zijn nog niet afgerond. Definitieve conclusies kunnen dus ook nog niet worden getrokken. Wel kan worden gesteld dat de aanpak van heling het meeste succes heeft als zij projectmatig en systematisch wordt gericht op de plaatsen waar heling floreert, zoals bijvoorbeeld de zwarte markten. Voorts is gebleken dat een goede toepassing van het bestuurlijk juridisch instrumentarium ertoe kan bijdragen dat de heling wordt teruggedrongen. Een aantal gemeenten past dit instrumentarium reeds toe. In de eindrapportage van de Stuurgroep Bestuurlijke Preventie van Criminaliteit die een dezer dagen verschijnt, zal verslag worden gedaan van de resultaten van deze experimenten. Vervolgens zal ik in overleg met mijn ambtgenoten van Binnenlandse Zaken en Economische Zaken en de VNG bezien op welke wijze een beleid terzake voor de toekomst kan worden ontwikkeld.

Deze leden informeerden naar de stand van zaken betreffende het voorstel van wet inzake de identiteitsvaststelling bij financiële dienstverlening in geval van incidentele cash-transacties die een bepaalde waarde te boven gaan. Zij vroegen hoever het bankwezen in Nederland hiermee is gevorderd. Voorts vroegen zij of een internationaal verdrag tussen de Schengen-landen noodzakelijk is teneinde «weglek» te voorkomen.

Mijn ambtgenoot van Financiën is voornemens dit wetsvoorstel in het tweede kwartaal van dit jaar voor advies voor te leggen aan de Raad van State. De Nederlandse Bank heeft reeds een overeenkomst met de Nederlandse Vereniging van Bankiers gesloten waarin de banken deze verplichting op zich nemen. Deze overeenkomst is echter in afwachting van bovengenoemd wetsontwerp nog niet in werking getreden.

De uitbreiding van identificatieverplichtingen bij financiële dienstverlening tot incidentele cash-transacties geschiedt mede ter uitvoering van de concept-richtlijn van de Europese Gemeenschappen tot voorkoming

van het gebruik van het financiële stelsel voor het witwassen van geld. Deze concept-richtlijn, die binnenkort door de Raad zal worden vastgesteld, verplicht de lid-staten – dus ook Luxemburg – hiertoe. Aan een internationaal verdrag tussen de Schengen-landen is dus geen behoefte.

De vraag van de leden van de C.D.A.-fractie of ik bereid ben de Commissie herijking Wetboek van Strafvordering (Commissie-Moons) te vragen of zij spoed wil betrachten met het advies over de toepassingsmogelijkheden van de voorlopige hechtenis beantwoord ik bevestigend. Wel merk ik hierbij op dat, gelet op het omvangrijke takenpakket van deze commissie, niet kan worden verwacht dat zij op zeer korte termijn hierover zal adviseren.

De stelling van deze leden dat de deskundigheid bij de politie terzake van helingbestrijding dient te worden vergroot, onderschrijf ik. Zoals deze leden constateerden, biedt de nieuwe regionale politieorganisatie hiertoe goede mogelijkheden. Per regio zal de ervaring met de helingbestrijding kunnen worden geëvalueerd. De op deze wijze verkregen kennis zal ten behoeve van de interne opleiding kunnen worden gebruikt. Voorts zal de aandacht die de Rechercheschool besteedt aan de helingbestrijding worden geïntensiveerd.

Het aantal ter kennis van de politie gekomen helingmisdriven is ook in 1989 gedaald. Conform mijn toezegging in de memorie van antwoord (blz. 3) heb ik het bureau Regioplan opdracht gegeven de oorzaak van deze terugloop te onderzoeken. Regioplan zal mij hierover in april a.s. rapporteren.

Gelet op het feit dat helers professioneler en internationaler zijn gaan werken, achtten deze leden meer samenwerking tussen politie en justitie noodzakelijk. Zij vroegen in dit verband wat bijvoorbeeld een internationale uitwisseling van kentekens van gestolen auto's kan betekenen. Aan de hand van deze gegevens kunnen gestolen auto's makkelijker worden opgespoord. Het in voorbereiding zijnde Schengen-informatiesysteem (S.I.S.) voorziet dan ook in een geautomatiseerde uitwisseling van gegevens betreffende gestolen, vermiste of anderszins gezochte motorvoertuigen tussen de Schengen-landen. Dit systeem zal naar verwachting in 1992 in gebruik kunnen worden genomen. De uitwisseling van deze gegevens buiten de Schengen-landen heeft plaats in Interpol-verband.

De leden van de P.v.d.A.-, D66-, S.G.P.- en G.P.V.-fractie stelden enkele vragen naar aanleiding van het commentaar van de adviescommissie Strafrecht van de Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten op het onderhavige wetsvoorstel dat bij brief van 15 november jl. is aangeboden aan de vaste Commissie voor Justitie. Deze leden vroegen aandacht voor de mogelijke gevolgen van de voorgestelde verruiming van de helingbepalingen voor de dienstverlening door advocaten. De leden van de D66-, S.G.P.- en G.P.V.-fractie vroegen mijn oordeel over de in dit advies aanbevolen exceptie voor advocaten. De leden van de S.G.P.-fractie vroegen tenslotte of het ontbreken van een dergelijke exceptie spanning zou kunnen oproepen met het recht op rechtsbijstand en met het beginsel van vertrouwelijke communicatie tussen advocaat en cliënt.

Naar aanleiding hiervan merk ik in de eerste plaats op dat ook onder het geldende recht advocaten zich schuldig kunnen maken aan heling. In de eerste plaats heeft de Hoge Raad in een arrest van 26 november 1985 (NJ '86, 423) de term «inruilen» in artikel 416 Sr ruim uitgelegd, zodat de advocaat die beseft of redelijkerwijs behoort te beseffen dat zijn cliënt de declaratie heeft voldaan met gelden die van misdrijf afkomstig zijn, zich schuldig maakt aan heling. Ook is denkbaar dat de advocaat wordt betaald met gelden afkomstig uit de opbrengst van een door misdrijf verkregen voorwerp, bijvoorbeeld met de winst die een drugsdealer heeft geboekt bij het doorverkopen van heroïne. Indien de

advocaat dit weet of behoort te weten maakt hij zich schuldig aan de misdrijven van artikel 416, tweede lid, respectievelijk 417, tweede lid, Sr, dat het opzettelijk c.q. door schuld voordeel trekken uit de opbrengst van een door misdrijf verkregen voorwerp strafbaar stelt. Het is dus niet zo dat, zoals wel eens wordt verondersteld, het ontbreken van «in betaling nemen» in de delictomschrijving van artikel 416 Sr zou betekenen dat advocaten die zich met «besmet» geld laten betalen voor hun diensten, niet met succes wegens heling kunnen worden vervolgd. Gelet hierop verwacht ik niet dat de voorgestelde verruiming van de delictomschrijving van heling de positie van de raadsman wezenlijk verandert. Ik zie dan ook geen reden in deze voorstellen een schulditsluitingsgrond voor advocaten op te nemen. Evenmin zie ik reden voor de veronderstelling dat het recht op rechtsbijstand of het beginsel van vertrouwelijke communicatie tussen advocaat en cliënt door de voorgestelde wetswijziging negatief zou worden beïnvloed. Wel ben ik van mening dat grote terughoudendheid is geboden met het wegens heling vervolgen van advocaten en wel op grond van de volgende overwegingen.

In de eerste plaats staan in een strafprocedure raadsman (en verdachte) en officier van justitie tot op zekere hoogte tegenover elkaar. Deze tegenstelling van belangen en posities brengt met zich mee dat het openbaar ministerie dat een advocaat vervolgt terzake van de wijze van honorering voor de genoemde verdediging, al gauw de verdenking op zich zal laden van intimidatie en repressie en verlies van afstandelijkheid. De antagonistische verhouding tussen openbaar ministerie en raadsman verzet zich dan ook tegen een dergelijke vervolging buiten de gevallen van duidelijke, criminele betrokkenheid van de advocaat bij zijn cliënt.

In de tweede plaats noopt de vertrouwensrelatie tussen de verdachte en zijn raadsman tot grote terughoudendheid van interventie. Slechts in hoogst uitzonderlijke gevallen mag de overheid in deze relatie interverniëren. Dit blijkt ook uit recente jurisprudentie over de maatschappelijke functie van de advocaat als vertrouwensman met geheimhoudingsplicht en over de grenzen van het door het verschoningsrecht beschermde beroepsgeheim (HR 19 november '85, NJ 81, 533, HR 6 mei '86, NJ 813, HR 14 oktober '86, NJ 87, 490).

De leden van de V.V.D.-fractie vroegen op grond van de voorgestelde helingbepalingen banken die van misdrijf afkomstige gelden beheren wegens heling kunnen worden vervolgd. Het antwoord hierop luidt bevestigend. Overigens kunnen banken onder het geldende recht eveneens wegens heling worden vervolgd.

De leden van de D66-fractie informeerden naar het in de memorie van antwoord toegezegde onderzoek naar de terugloop van het aantal ter kennis van de politie gekomen helingmisdrijven. Hierop ben ik reeds ingegaan in antwoord op een vraag terzake van de leden van de C.D.A.-fractie. Ik volsta hier met daarnaar te verwijzen.

Deze leden wezen voorts op het verslag van een onderzoek naar de effectiviteit van de registerplicht, waaruit blijkt dat een «zeer nauwgezette en consequente controle van zowel de registers als van de kooplieden ertoe kan bijdragen dat helingpraktijken beperkt blijven» (J.G.F. van Oers, Heling, een ongrijpbaar delict, Tijdschrift voor Criminologie 1990/2). Ik heb hiervan kennis genomen en beschouw dit onderzoeksresultaat als een ondersteuning van mijn beleid.

De leden handhaafden hun opvatting, dat onvoldoende zelfstandige grond bestaat, de gevallen waarin op grond van artikel 67, eerste lid, onder b, een bevel tot voorlopige hechtenis kan worden gegeven uit te breiden tot schuldheling. Zij onderschreven mijn standpunt het voorstel van de Recherche Adviescommissie om terzake van opzetheling voorlopige hechtenis mogelijk te maken, niet op zichzelf te beoordelen maar eerst het advies van de Commissie-Moons over de toepassingsmogelijkheden van de voorlopige hechtenis af te wachten. Gelet op dit

standpunt achtten deze leden eveneens onvoldoende zelfstandige grond aanwezig, de strafmaat voor opzetheling op te trekken tot vier jaren, ten einde ook in dat geval de mogelijkheden tot voorlopige hechtenis te verruimen.

Wat betreft dit laatste punt, merk ik allereerst op dat het voorstel de maximum gevangenisstraf voor opzetheling te verhogen van drie naar vier jaar, niet de toepassingsmogelijkheden van de voorlopige hechtenis verruimt. Opzetheling is immers reeds opgenomen in de reeks van misdrijven van artikel 67, eerste lid, onder b, Sv en kan op grond daarvan worden toegepast als er vluchtgevaar is of als de verdachte ontkent en er een onderzoeksbelang is. Het voorstel berust op de overweging dat opzetheling tenminste even laakbaar is als diefstal, die eveneens met gevangenisstraf van maximaal vier jaar wordt bedreigd (Art. 310 Sr). Hiermee wordt gehoor gegeven aan een wens van de werkgroep helingbestrijding van de RAC (blz. 46).

Het voorstel om schuldheiling op te nemen in artikel 67, eerste lid, onder b, beoogt evenmin primair de toepassingsmogelijkheden van de voorlopige hechtenis te verruimen, maar strekt ertoe de toepassing van andere dwangmiddelen, zoals de aanhouding en inbeslagneming buiten heterdaad en de huiszoeking mogelijk te maken. Dwangmiddelen die blijkens het rapport van de RAC (blz. 61) voor de helingbestrijding van groot belang zijn. Gelet op het feit dat door dit voorstel de toepassingsmogelijkheden van de voorlopige hechtenis niet noemenswaardig worden uitgebreid (aan de voorwaarden van artikel 167a Sv zal namelijk meestal niet zijn voldaan) ben ik van mening dat hiermee niet behoeft te worden gewacht totdat de Commissie-Moons heeft geadviseerd.

De leden van de D66-fractie hielden voorsnog vast aan hun voorkeur de registerplicht alle verworven goederen te doen omvatten. Zij vroegen hoe de stelling in de memorie van antwoord, dat onder het geldende recht de registerplicht evenmin betrekking heeft op nieuwe goederen die langs reguliere handelskanalen verworven zijn, zich verhoudt tot het advies van de Raad van State, waarin wordt gesteld dat ingevolge het thans geldende recht (art. 437 Sr) aantekening moet worden gehouden van alle gekochte, ingeruilde, als geschenk aangenomen of in pand, gebruik of in bewaring genomen goederen.

Ik wijs erop dat in het commentaar op het Wetboek van Strafrecht hierover wordt opgemerkt dat «alhoewel de woorden van artikel 437 een ruimere interpretatie toelaten», de registerplicht slechts betrekking heeft op «goederen die bij het stuk of in het klein worden opgekocht».¹ De voorgestelde registerplicht is dus niet minder omvattend dan de thans geldende. Een verruiming van de registerplicht tot alle verworven goederen, dus ook tot nieuwe goederen die langs de gebruikelijke handelskanalen worden verworven, heeft geen zin omdat deze goederen niet van misdrijf afkomstig kunnen zijn en er derhalve geen gevaar is voor heling.

In antwoord op de vraag van deze leden hoeveel gemeenten gebruik maken van hun bevoegdheid bij algemene politieverordening een verkoopregister verplicht te stellen, deel ik mee dat blijkens het rapport van de werkgroep helingbestrijding van de RAC in de praktijk relatief weinig gemeenten hiervan gebruik maken (blz. 21).

De vragen van deze leden over de positie van de advocaten zijn in het voorgaande reeds beantwoord.

De leden van de S.G.P.-fractie vroegen in hoeverre er verbanden bestaan tussen het onderhavige wetsvoorstel en het wetsvoorstel 21 504 tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering en enkele andere wetten ter verruiming van de mogelijkheden tot toepassing van de maatregel van het wederrechtelijk verkregen voordeel en andere vermogenssancties. Indien dit het geval is, vroegen zij of beide wetsvoorstellen op elkaar zijn afgestemd. Het antwoord op

¹ Noyon/Langemeijer/Remmelink, aantekening 6 bij artikel 437, 1982, Gouda Quint BV, Arnhem.

beide vragen luidt bevestigend. Het onderhavige wetsvoorstel verruimt de strafbaarstelling van begunstiging van vermogenscriminaliteit, terwijl bovengenoemd wetsvoorstel de mogelijkheden verruimt de door criminaliteit verkregen vermogens te ontnemen. De wetsvoorstellen zijn door de RAC voorbereid, die de onderlinge samenhang tussen beide wetsvoorstellen in het oog heeft gehouden.

De vragen van deze leden over de positie van de advocatuur zijn in het voorgaande reeds beantwoord.

Voorts vroegen deze leden om een reactie op de volgende stelling van de Orde van Advocaten: «Heling, hoe laakbaar ook, is een afgeleide van het misdrijf dat door de helingshandeling begunstigd werd. Geen heling zonder diefstal; het omgekeerde gaat niet op».

Deze stelling staat haaks op het oude gezegde «de heler maakt de steler». Uit de aan dit wetsvoorstel ten grondslag liggende rapporten van de W.R.R. en de Commissie kleine criminaliteit (Commissie-Roethof) blijkt dat dit gezegde in toenemende mate opgaat en dat heling in belangrijke mate de vermogenscriminaliteit bevordert. Ik acht een verhoging van de strafmaat voor opzetheling tot maximaal vier jaar, zodat deze gelijk is aan de maximum gevangenisstraf voor diefstal, dan ook alleszins gerechtvaardigd. Zoals ik in het voorgaande reeds heb opgemerkt, verruimt deze verhoging niet de toepassingsmogelijkheden van de voorlopige hechtenis.

Tenslotte vroegen deze leden hoe de controle op de naleving van de registerplicht zich verhoudt tot de strafvorderlijke ondergrens van een redelijk vermoeden van schuld. Betekent het feit dat het Wetboek van Strafvordering geen controlebevoegdheden kent, dat deze controle alleen mogelijk is met toestemming van de verdachte, zo vroegen deze leden.

Dit is niet het geval. De bevoegdheid van de politie op grond van het geldende artikel 437 bis en het voorgestelde artikel 437, eerste lid, de registers te controleren is een toezichthoudende bevoegdheid die kan worden uitgeoefend, ongeacht de vraag of er sprake is van een redelijk vermoeden van schuld aan overtreding van deze plicht. Op grond van het voorgestelde artikel 552 Sv hebben opsporingsambtenaren de vrije toegang tot alle plaatsen en lokaliteiten waarvan zij vermoeden dat zij door een registerplichtige handelaar worden gebruikt. Deze bevoegdheid stelt hen in staat de registercontrole uit te oefenen, ongeacht de vraag of er een redelijk vermoeden van schuld aan enig misdrijf is.

De vragen van de leden van de G.P.V.-fractie over de positie van de advocatuur in relatie tot het onderhavige wetsvoorstel zijn in het voorgaande reeds beantwoord.

De vrees van deze leden dat toepassing van voorlopige hechtenis in geval van schuldheling het karakter heeft van een sanctie deel ik niet. Zoals gezegd leidt het voorstel niet tot een noemenswaardige uitbreiding van de toepassingsmogelijkheden van de voorlopige hechtenis. Alleen in geval er gevaar is voor vlucht of de verdachte ontkent en er een onderzoeksbelang is wordt voorlopige hechtenis mogelijk. Toepassing van voorlopige hechtenis in dat geval is bij uitstek de uitoefening van een dwangmiddel en niet de toepassing van een sanctie.

De Minister van Justitie,
E. M. H. Hirsch Ballin